

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vykdomo praktikos Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies klausimais formavimo tendencijos

Gintaras Švedas

<https://orcid.org/0000-0003-4238-3321>
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros vedėjas
Profesorius habilituotas teisės mokslų daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 236 61 67
El. paštas: gintaras.svedas@tf.vu.lt

Paulius Veršekys

<https://orcid.org/0000-0002-1824-7840>
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros asistentas
Teisės mokslų daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 236 61 67
El. paštas: paulius.versekys@tf.vu.lt

Straipsnyje* analizuojami Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimai, šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos, taip pat plenarinės sesijos ir išplėstinių septynių teisėjų kolegijų iki 2019 m. gruodžio 31 d. priimtos nutartys, kuriose pateikiamos rekomendacijos arba nauji Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies straipsnių nuostatų išaiškinimai ar koreguojama esama teismų praktika, atskleidžiamos esminės rekomendacijų ir teismų praktikos Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies klausimais formavimo ir keitimo tendencijos, taip pat šioms tendencijoms turintys įtakos veiksniai. **Pagrindiniai žodžiai:** Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Baudžiamojo kodekso Specialioji dalis, rekomendacijos, jurisprudencija.

Trends of Formation of the Jurisprudence on Issues of the Special Part of the Criminal Code Enforced by the Practice of the Supreme Court of Lithuania

This article analyzes the decisions of the Senate of Supreme Court of Lithuania, the reviews of the Criminal Cases Division of this Court, as well as the rulings of the plenary sessions and the expanded panels of seven judges adopted until the 31st December 2019 and containing recommendations or new interpretations for provisions of articles of the Special Part of the Criminal Code or those adjusting the existing case law. The authors reveal the main tendencies of formation and change in recommendations and case law on the Special Part of the Criminal Code, as well as factors influencing these tendencies.

Keywords: Supreme Court of Lithuania, Special Part of Criminal Code, recommendations, jurisprudence.

* Straipsnis parengtas vykdant mokslo projektą „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiskumo iššūkiai“, kuri finansuoja Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-MIP-19-18/(1.78) SU-1074) pagal Tarybos remiamos veiklos kryptį „Mokslininkų grupių projektai“.

Įvadas

Baudžiamasis įstatymas tik nustato valstybės pasirinktos baudžiamosios politikos kryptį ir strategiją, todėl, siekiant tiksliai įgyvendinti pasirinktą kryptį ir strategiją, labai svarbu taikyti baudžiamąjį įstatymą pagal įstatymų leidėjo valią. Teisėsaugos institucijų ir teismų darbo patirtis rodo, kad įstatymų leidėjo valia ne visada yra įgyvendinama tiksliai. Baudžiamosios teisės doktrinoje prie teisėsaugos institucijų ir teismų praktikos nukrypimų nuo įstatymų leidėjo valios teisinių priežasčių priskiriama nekokybiška, neaiškumų ir spragų paliekanti teisėkūra bei baudžiamųjų įstatymų kokybės stoka (Fedosiuk, 2014, p. 31–32; Fedosiuk, 2016, p. 37–41), neapibrėžtos, neaiškiai apibrėžtos ar prieštaringos baudžiamojo įstatymo formulotės (Pikelis, 2011, p. 70) arba baudžiamojo įstatymo normos turinio „nepriimanti“ teisėjų (prokurorų, ikiteisminio tyrimo tyrėjų) teisinė sąmonė, teismų darbo brokas (Švedas, 2006, p. 62–63). Dar tikslesnę tokių priežasčių klasifikaciją pateikia J. Prapiestis ir M. Girdauskas, kurie nurodo šias teismų praktikos problemų keliančias baudžiamojo įstatymo ypatybes: skirtingos sąvokos ir kita nenuosekli teisės technika, Baudžiamojo kodekso sąvokų dviprasmiškumas, neišsamus reglamentavimas ir kitokia tiesioginės raiškos stoka, Baudžiamojo kodekso sąvokų santykis su konstituciniais principais, tų sąvokų neapibrėžtumas ir vertinamųjų sąvokų sudėtingumas (Prapiestis, Girdauskas, 2011, p. 183–185, 187–190, 192–196, 197–200, 204–207).

Tokiais atvejais labai svarbi yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT, Teismas) veikla formuojant teismų praktiką, taip pat užpildant teisės aktų spragas. Teismų įstatymo (Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 2002) 23 straipsnyje numatyta, kad „Aukščiausiasis Teismas formuoja vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus.

Į Aukščiausiojo Teismo nutartyse esančius įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus. Plėtodamas ir užtikrindamas vienodą teisės aiškinimą ir taikymą bendrosios kompetencijos teismuose, Aukščiausiasis Teismas analizuoja nacionalinių, Europos Sąjungos ir tarptautinių teismų praktiką, kitus teisės šaltinius, rengia teismų praktikos apibendrinimus, apžvalgas, viešai skelbia informaciją apie savo veiklą“.

Pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas 2006 m. konstatavo, kad LAT privalomojo pobūdžio rekomendaciniai išaiškinimai ir konsultacijos teisėjams įstatymų ir kitų teisės aktų aiškinimo ir taikymo klausimais prieštarauja konstituciniams reikalavimams. Keliuose 2006 m. Konstitucinio Teismo nutarimuose buvo nurodyta: „<...> pagal Konstituciją, žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, apskritai yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose, aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas, teikti jiems kokių nors privalomų ar rekomendacinio pobūdžio nurodymų, kaip turi būti sprendžiamos atitinkamos bylos ir pan.; tokie nurodymai (nesvarbu, privalomi ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu būtų vertintini kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas *ultra vires*. Pagal Konstituciją, teismų praktika formuojama tik teismams patiems sprendžiant bylas“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas, Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Neabejotina, kad LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų reikšmė ir įtaka žemesniųjų teismų praktikai pasikeitė, nes, kaip pabrėžė ir pats LAT, „tiesiogiai remtis Senato nutarimų išaiškinimais nėra įstatyme įvardyto pagrindo, nes jie nėra bylų nagrinėjimo teisės šaltinis“ (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-119/2013, Nr. 2K-7-126/2013). Kita vertus, visiškai paneigti LAT

Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų įtakos negalima, nes juose išdėstytos nuostatos parodo daugumos LAT teisėjų požiūrį į tam tikras teisines problemas ir jų sprendimo būdą.

Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs ir teismo precedento reikšmę: „bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių sukurtų precedentų – sprendimų analogiškose bylose; žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose; aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai privalo, peržiūrėdami žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimus, tuos sprendimus vertinti vadovaudamiesi visuomet tais pačiais teisiniais kriterijais; tie kriterijai turi būti aiškūs ir *ex ante* žinomi teisės subjektams, *inter alia*, žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismams (vadinasi, bendrosios kompetencijos teismų jurisprudencija turi būti prognozuojama). Bendrosios kompetencijos teismų praktika atitinkamų kategorijų bylose turi būti koreguojama ir nauji teismo precedentai tų kategorijų bylose gali būti kuriami tik tada, kai tai yra neišvengiamai, objektyviai būtina“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas). Toks konstitucinės jurisprudencijos reikalavimas buvo įteisintas minėtojo Teismų įstatymo 33 straipsnyje ir išaiškintas LAT jurisprudencijoje, kad „teismo precedento esmę sudaro *stare decisis* principas, grindžiamas teismo *sprendimo* autoritetu: visas tapačias vėlesnes bylas būtina spręsti taip, kaip išspręsta byla, kurioje suformuluotas teismo precedentas – *auctoritas rerum similiter judicatarum*“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-76/2012). Neabejotina, kad reikšmingiausių LAT precedentus, remdamasi Baudžiamojo proceso kodeksu (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, 2002) (toliau – BPK) 378 straipsnio 1 ir 2 dalimi, suformuluoja išplėstinė septynių teisėjų kolegija („jeigu tinkamas baudžiamojo ar baudžiamojo proceso įstatymo pritaikymas byloje reikštų naują teisės normos aiškinimą teismų praktikoje“) arba LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija („jeigu pritaikius byloje baudžiamąjį ar baudžiamojo proceso įstatymą byloje atsirastų pagrindas nukrypti nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos“).

Be to, 2006 m. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad esančias teisės aktų spragas įmanoma ištaisyti ir taikant teisę (*inter alia*, teisės analogiją, bendruosius teisės principus, taip pat aukštesnės galios teisės aktus, pirmiausia – Konstituciją), taigi ir aiškinant teisę, be to, kad (*ad hoc*) teisės spragų šalinimas teismo sprendimais sudaro prielaidas formuoti vienodai teismų praktikai tam tikrų kategorijų bylose, kitaip tariant, teismų precedentais įtvirtintai teisei, kurią, be abejo, vėliau gali iš esmės pakeisti ar kitaip pakoreguoti įstatymų leidėjas (ar kitas kompetentingas teisėkūros subjektas) (Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas).

Straipsnio objektas yra 1995 m. sausio 1 d. – 2005 m. gruodžio 31 d. laikotarpiu priimti LAT Senato nutarimai ir 2007 m. sausio 1 d. – 2019 m. gruodžio 31 d. priimtose LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos, taip pat 2003 m. gegužės 1 d. – 2019 m. gruodžio 31 d. laikotarpio LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinių sesijų ir išplėstinių septynių teisėjų kolegijų jurisprudencija (toliau ir – LAT išplėstinės kolegijos), kuri bent iš dalies susijusi su 2000 m. BK Specialiosios dalies (toliau – 2000 m. BK SD) klausimais. Pažymėtina, kad Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje toks sisteminis ir išsamus LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų, taip pat LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinių sesijų ir išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutarčių BK SD klausimais tyrimas ir vertinimas dar nebuvo atliekamas. Doktrinoje sistemiškai ir išsamiai buvo nagrinėtos tik LAT rekomendacijos ir jurisprudencija, tiesiogiai susijusi su BK Bendrąja dalimi (Švedas, Veršekys, Levon, Prapiestis, 2017, p. 86) (toliau – BK BD); pakankamai išsamų LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinių sesijų nutarčių tyrimą (tačiau tirdami kitus probleminius aspektus) atliko J. Prapiestis ir M. Girdauskas (Prapiestis, Girdauskas, 2011, p. 183–185, 187–190, 192–196, 197–200, 204–207).

Straipsnio *tikslas* – išanalizuoti LAT Senato nutarimus ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgas, taip pat šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos ir išplėstinių septynių teisėjų kolegijos nutartis įvairiais kiekybiniais ir kokybiniais aspektais, atskleisti rekomendacijų ir jurisprudencijos formavimo ir keitimo tendencijas, taip pat šioms tendencijoms darančius įtaką veiksnius. Siekiant numatyto tikslo keliami ir sprendžiami šie *uždaviniai*: 1) išanalizuoti, palyginti ir įvertinti LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų, taip pat LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos ir išplėstinių septynių teisėjų kolegijos nutarčių kiekybinius rodiklius, jų santykį, istorinę raidą ir jos tendencijas; 2) išanalizuoti ir įvertinti rūšinių ir konkrečių nusikalstamų veikų sudėčių aiškinimo kiekybinius ir kokybinius rodiklius, 3) atskleisti ir įvertinti esmines LAT rekomendacijų ir teismų praktikos BK SD klausimais formavimo ir keitimo tendencijas bei joms turėjusius įtakos veiksnius.

Tyrimas buvo atliekamas naudojant tradicinius teksto analizės (lingvistinį), loginį, lyginamąjį, teleologinį, statistinį ir istorinį metodus.

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimai ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimais

LAT nuo 1995 m. sausio 1 d. iki 2019 m. gruodžio 31 d. yra priėmęs 40 baudžiamųjų įstatymų taikymo praktikos analizei skirtus LAT Senato nutarimus ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgas¹, t. y. vidutiniškai po 1,6 nutarimo (apžvalgos) per kalendorinius metus. Daugiausia – keturi LAT Senato nutarimai ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos per vienus kalendorinius metus buvo priimtos 1997 m., po 3 – 1999 ir 2007 metais. Dažniausiai (dešimt kalendorinių metų, t. y. 1998, 2000, 2002–2005, 2008, 2011, 2012 ir 2018 metais) LAT priimdavo po du nutarimus (apžvalgas), devynerius kalendorinius metus (1995, 1996, 2001, 2009, 2010, 2014, 2015, 2016, 2017 ir 2019 metais) – po vieną nutarimą (apžvalgą). Nė vieno nutarimo ir apžvalgos LAT nepriėmė 2006 ir 2013 metais. Pažymėtina, kad po 2006 m. Konstitucinio Teismo sprendimų, kurie iš esmės pakeitė LAT Senato nutarimų ir šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų teisinę reikšmę žemesniųjų teismų praktikai, LAT Baudžiamųjų bylų skyrius priėmė net 18 naujų apžvalgų (vidutiniškai po 1,5 apžvalgos per metus). Tokios tendencijos rodo, kad žemesniesiems teismams tam tikrais probleminiais teisės taikymo klausimais išlieka aktualios ir yra būtinos LAT rekomendacijos ir gerosios praktikos pavyzdžiai, kurie ir yra pateikiami apžvalgose. Šios tendencijos patvirtina ir baudžiamosios teisės doktrinoje anksčiau pateiktą nuomonę, kad LAT Senato nutarimuose ir šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgose pateiktos rekomendacijos bus ir toliau netiesiogiai reikšmingos ir žemesniųjų teismų praktikai, nes LAT teisėjai jų laikysis ir sprenddami konkrečias baudžiamąsias bylas (Prapiestis, Švedas, 2011, p. 29). Be to, doktrinoje pagrįstai nurodoma, kad LAT Senato nutarimai, LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos baudžiamųjų įstatymų ir kitų teisės aktų aiškinimo ir taikymo klausimais turėjo ir turi reikšmę taip pat ir baudžiamajai teisėkūrai, Lietuvos Respublikos tarptautinių įsipareigojimų vykdymo vertinimui, baudžiamosios teisės doktrinai, teisės studijoms (Prapiestis, 2014, p. 22).

Šešiolika LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų buvo skirta senojo BK, dvidešimt keturi nutarimai – 2000 m. BK nuostatoms. Reikia pažymėti, kad senojo BK nuostatos buvo aiškinamos kur kas intensyviau, nes 16 LAT Senato nutarimų buvo priimta per 8 metus (po 2 nutarimus per vienerius metus); o 2000 m. BK nuostatas aiškinantys 24 LAT Senato nutarimai ir LAT

¹ LAT Senato nutarimai buvo priimti 1995 m. sausio 1 d. – 2005 m. gruodžio 31 d., o LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos buvo priimtos 2007 m. sausio 1 d. – 2019 m. gruodžio 31 d..

Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos buvo priimtos per 17 metų (po 1,4 per vienerius metus). Reikia pasakyti, kad LAT santykinai daugiau dėmesio skyrė BK Bendrosios dalies (kurios apimtis straipsniais 2000 m. BK yra beveik tris kartus mažesnė nei Specialioji dalis²) nuostatoms aiškinti, nes šešiolika LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų buvo skirta senojo ir 2000 m. BK BD klausimams ir dvidešimt keturi – senojo ir 2000 m. BK SD klausimams.

1 lentelė

Baudžiamasis įstatymas	Senasis BK	2000 m. BK	Iš viso
LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų BK Bendrosios dalies klausimais skaičius	6	10	16
LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų BK Specialiosios dalies klausimais skaičius	10	14	24
Iš viso	16	24	40

Pateikti lentelėje duomenys rodo, kad LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų bendras skaičius (16 skirta senajam BK, 24 – 2000 m. BK) rodo jau minėtą gerokai didesnę 2000 m. BK nuostatoms aiškinti skirtų nutarimų ir apžvalgų skaičių. LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų, skirtų BK BD (6 skirti senajam BK, 10 – 2000 m. BK) bei SD (10 skirta senajam BK, 14 – 2000 m. BK) klausimams aiškinti, skaičius rodo, jog BK SD klausimams skiriama daugiau dėmesio, o jų proporcijos sudaro 14 (arba 40 proc.) ir 24 (arba 60 proc.). Kita vertus, pabrėžtina ir tai, kad trys LAT Senato nutarimai – dėl nusikalstamo susivienijimo (LAT Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimas Nr. 16 su pakeitimais ir papildymais ir LAT Senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 15), kontrabandos (LAT Senato 1997 m. sausio 16 d. nutarimas Nr. 1 ir LAT Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 2) ir sukčiavimo, turto pasisavinimo arba iššvaistymo (LAT Senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 8 ir LAT Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 19) – pagal senąjį BK turėjo po dvi redakcijas. Be to, visi šie nutarimai buvo iš naujo svarstomi bei pakeisti LAT Senato nutarimais arba LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgomis ir pagal 2000 m. BK nuostatas (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 22 d. apžvalga ir LAT Senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 43), o dėl sukčiavimo, turto pasisavinimo arba turto iššvaistymo klausimais – LAT Baudžiamųjų bylų skyrius priėmė net dvi atskiras apžvalgas (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 2 d. apžvalga ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. kovo 19 d. apžvalga).

Dar penki (be minėtųjų nutarimų dėl nusikalstamo susivienijimo, kontrabandos ir sukčiavimo) senajam BK skirti LAT Senato nutarimai vėliau buvo priimti ir dėl 2000 m. BK – kaip LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos. Du iš jų buvo skirti BK BD klausimams, pavyzdžiui, LAT Senato 1999 m. gruodžio 23 d. nutarime Nr. 23 „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“ buvo pateikta LAT rekomendacijų dėl teismų praktikos taikant senojo BK 39 straipsnyje nurodytus bendruosius bausmės skyrimo pradmenis, o LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai) apžvalgoje – dėl teismų praktikos taikant 2000 m. BK 54–64 straipsnių nuostatas; LAT Senato 2000 m. birželio 16 d. nutarime Nr. 25 „Dėl teismų praktikos atidedant paskirtųjų bausmių vykdymą“ pateikta rekomendacijų dėl teismų praktikos taikant senojo BK 47¹ straipsnio, numatančio bausmės vykdymo atidėjimą, nuostatų, o LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario 15 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą apžvalgoje – dėl

² 2020 m. rugpjūčio 1 d. 2000 m. BK Bendrąją dalį sudarė 103 straipsniai, o Specialiąją dalį – 275 straipsniai.

teismų praktikos taikant 2000 m. BK 75 ir 92 straipsnių nuostatas. Trys kiti nutarimai buvo skirti BK Specialiosios dalies klausimams – mokesčių vengimui ir nusikalstamoms veikoms finansams (LAT Senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 13 ir LAT Senato 2005 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 55), nusikaltimams žmogaus gyvybei (LAT Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 18 ir LAT Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46) ir nusikalstamoms veikoms, susijusioms su neteisėta narkotikų apyvarta (LAT Senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 37 ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 9 d. apžvalga). Taigi, įvertinus LAT Senato nutarimus ir Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgas pagal nagrinėtus klausimus, galima konstatuoti, kad 14 klausimų buvo iš BK BD ir 14 – iš BK SD. Senojo BK BD priskirtini nutarimai (be minėtųjų bausmės skyrimo ir bausmės vykdymo atidėjimo), kuriuose buvo pateikta rekomendacijų dėl teismų praktikos taikant būtiniosios ginties taisykles (LAT Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 4), nepilnamečių atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės instituto (LAT Senato 2001 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 30), nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu nuostatų (LAT Senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 29) ir baudžiamojo įstatymo galiojimo laike taisyklių (LAT Senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 38), o 2000 m. BK BD – dėl ekstradicijos instituto (LAT Senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 42), turto konfiskavimo instituto (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. vasario 18 d. apžvalga), bausmių už korupciją (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 10 d. apžvalga), kontrabandą (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. apžvalga) ir nužudymą (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 16 d. apžvalga), pavienių nusikalstamų veikų (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. rugpjūčio 23 d. apžvalga), juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. lapkričio 8 d. apžvalga) ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. spalio 24 d. apžvalga) klausimų. Senojo BK SD priskirtinas nutarimas (be minėtųjų nusikalstamo susivienijimo, kontrabandos, sukčiavimo, turto pasisavinimo arba iššvaistymo, mokesčių vengimo ir nusikalstamų veikų finansams, nužudymo nusikaltimų ir nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėta narkotikų apyvarta), kuriame buvo pateikta rekomendacijų dėl teismų praktikos turto prievartavimo baudžiamosiose bylose (LAT Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 43), o 2000 m. BK SD (be minėtųjų nusikaltimų žmogaus gyvybei, nusikalstamų veikų finansams, nusikalstamo susivienijimo, sukčiavimo, turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo, bei nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėta narkotikų apyvarta) – išžaginimo ir seksualinio prievartavimo (LAT Senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49), vagystės ir plėšimo (LAT Senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52), nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. birželio 29 d. apžvalga), kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo 24 d. apžvalga), nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. sausio 4 d. apžvalga) ir darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimo (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 22 d. apžvalga). Pabrėžtina, kad viena LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalga, skirta smurto artimojoje aplinkoje (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 19 d. apžvalga) klausimams, yra ne tik plati nagrinėjama klausimų apimtimi, bet ir kompleksinio pobūdžio, nes joje pateikiama rekomendacijų ne tik dėl 2000 m. BK SD klausimų (pvz., nužudymo, sunkaus sveikatos sutrikdymo, fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo, nusikalstamų veikų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui ir pan. kvalifikavimo probleminių aspektų smurto artimojoje aplinkoje baudžiamosiose bylose), bet ir dėl 2000 m. BK BD klausimų (pvz., atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiam susitaikius ir pan.) probleminių aspektų smurto artimojoje aplinkoje baudžiamosiose bylose.

LAT Senato nutarimai ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos, skirtos BK SD klausimams, gali būti klasifikuojami į nutarimus ir apžvalgas, skirtas rekomendacijoms dėl (a) visų atskirame BK SD skyriuje numatytų nusikalstamų veikų (pvz., nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose ir pan.); (b) dviejų atskiruose BK SD straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų (pvz., išžaginimo ir seksualinio prievartavimo, turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo, vagystės ir plėšimo ir pan.) ir (c) vienos atskirame BK SD straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos (pvz., turto prievartavimo, nusikalstamo susivienijimo, kontrabandos, sukčiavimo, darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimo ir pan.). LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų analizė rodo, kad Senojo BK ir 2000 m. BK atvejais 2 ir 5 nutarimai ir apžvalgos buvo skirti visoms atskirame BK SD skyriuje numatytiems nusikalstamoms veikoms, 2 ir 3 nutarimai ir apžvalgos – dviem atskiruose BK SD straipsniuose numatytiems nusikalstamoms veikoms ir 6 ir 5 nutarimai ir apžvalgos – vienai atskirame BK SD straipsnyje numatyti nusikalstamai veikai. Ši LAT Senato nutarimų ir šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų klasifikacija parodo vieną aiškią tendenciją – paskutiniaisiais metais LAT ir Baudžiamųjų bylų skyrius orientuojasi į rekomendacijas platesniais klausimais, nes net 5 nutarimai ir apžvalgos yra skirtos atskirame BK SD skyriuje numatytiems nusikalstamoms veikoms. Be to, šiai nutarimų ir apžvalgų grupei būtina priskirti ir dar vieną LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgą, skirtą smurto artimojoje aplinkoje klausimams, nes joje pateikiamos rekomendacijos ir dėl fizinės prievartos (smurto) (BK 129, 135, 138, 140 str.), ir dėl psichinės prievartos (smurto), kuri gali būti kriminalizuota kaip savarankiška nusikalstama veika (BK 145 str.) arba kaip nusikalstamos veikos padarymo būdas (pvz., BK 148, 149, 150, 151 str.), ir dėl piktnaudžiavimo tėvų, globėjų ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis (BK 163 str.) bei teismo sprendimo, nesusijusio su bausme, nevykdymo (BK 245 str.) kvalifikavimo probleminių aspektų smurto artimojoje aplinkoje baudžiamosiose bylose, taip pat nusikalstamų veikų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui probleminių aspektų smurto artimojoje aplinkoje baudžiamosiose bylose (BK 149, 150, 153 str.). Be to, šioje apžvalgoje pateikiamos rekomendacijos ir dėl kai kurių atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo (BK 37 str.) ir kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko (BK 38 str.) probleminių aspektų smurto artimojoje aplinkoje baudžiamosiose bylose.

LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų, skirtų BK SD klausimams, kryptingumas rodo, jog iš 2020 m. rugpjūčio 1 d. 2000 m. BK SD numatytų 32 skyrių buvo nagrinėtos tik vienuolikoje skyrių numatytos nusikalstamos veikos. Penki nutarimai ir apžvalgos buvo skirtos atskiriems 2000 m. BK SD skyriams – XV skyriui „Nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų“ baudžiamosiose bylose (BK 99, 100 ir 102 str.), XVII skyriui „Nusikaltimų žmogaus gyvybei“, XXXII skyriui „Nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų finansų sistemai“ baudžiamosiose bylose (BK 214, 215, 219, 220, 221, 222, 223 str.), XXXIII skyriui „Nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams“ baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 str.) ir XXXVII skyriui „Nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis“ (BK 259–261, 263–264, 266 str.). Tiesa, šiuose nutarimuose ir apžvalgose nebuvo nagrinėjamos visos minėtuose 2000 m. BK SD skyriuose numatytos nusikalstamos veikos. Trys nutarimai ir apžvalgos buvo skirtos 5 nusikalstamoms veikoms, numatytioms 2000 m. BK XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“, – vagystei (BK 178 str.), plėšimui (180 str.), sukčiavimui (BK 182 str.), turto pasisavinimui (BK 183 str.), turto iššvaistymui (BK 184 str.). Pažymėtina, kad prie šios grupės galima priskirti LAT Senato nutarimą, kuriuo buvo pateiktos rekomendacijos dėl turto prievartavimo nusikaltimo, kuris taip pat numatytas ir 2000 m.

BK XXVIII skyriuje. Vienas nutarimas buvo skirtas dviem nusikaltimams, numatytiems 2000 m. BK XXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“, – išžaginimui (BK 149 str.) ir seksualiniam prievartavimui (BK 150 str.). Likusieji 4 nutarimai ir apžvalgos buvo skirtos vienam nusikaltimui, kurie numatyti šiuose 2000 m. BK skyriuose: XXVII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens socialinėms teisėms“ – darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimui (BK 176 str.), XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ – kontrabandai (BK 199¹ str.), XXXV skyriuje „Nusikaltimai visuomenės saugumui“ – nusikalstamam susivienijimui (BK 249 str.) ir XXXIX skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai transporto eismo saugumui“ – kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimui (BK 281 str.). Ši LAT Senato nutarimų ir Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų klasifikacija parodo vieną aiškia tendenciją – daugiausia dėmesio LAT skiria nusikalstamoms veikoms valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (rekomendacijos pateiktos dėl 5 nusikalstamų veikų iš visų 6 nusikalstamų veikų, numatytų 2000 m. BK XXXIII skyriuje), nusikalstamoms veikoms finansų sistemai (rekomendacijos pateiktos dėl 7 nusikalstamų veikų iš 12 nusikalstamų veikų, numatytų 2000 m. BK XXXII skyriuje), nusikalstamoms veikoms, susijusioms su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis (rekomendacijos pateiktos dėl 6 nusikalstamų veikų iš visų 12 nusikalstamų veikų, numatytų 2000 m. BK XXXVII skyriuje), taip pat nusikalstamoms veikoms nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniam interesams (rekomendacijos pateiktos dėl 6 nusikalstamų veikų iš visų 14 nusikalstamų veikų, numatytų 2000 m. BK XXVIII skyriuje).

Taigi, apibendrinant LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų, skirtų BK SD klausimams, kryptingumą ir tendencijas, galima teigti, kad 24 LAT Senato nutarimai ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimais (nors jų teisinė reikšmė ir yra pasikeitusi) ir toliau išliks reikšmingi ir netiesiogiai, kaip gerosios praktikos pavyzdys, darys įtaką žemesniųjų teismų praktikai. Be to, prognozuotina, kad LAT Baudžiamųjų bylų skyrius ir ateityje per kalendorinius metus parengs po 1–2 apžvalgas baudžiamosios justicijos klausimais.

2. LAT jurisprudencija Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies klausimais

LAT nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2019 m. gruodžio 1 d. baudžiamosiose bylose priėmė 180 išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutarčių ir 44 Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartis – iš viso 224 nutartis³ (t. y. vidutiniškai po 14 nutarčių per metus). Duomenys rodo, kad 22 (arba 48 proc.) iš 44 LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutarčių motyvacijos dalyse tiesiogiai išaiškintos bent vieno BK SD straipsnio formuluotės. Be to, keturiose iš šių LAT nutarčių tiesiogiai išaiškintos daugiau nei vieno BK SD straipsnio formuluotės.

Iš esmės kitokia nutarčių proporcija nustatyta, vertinant susistemintus LAT išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutarčių duomenis. Pažymėtina, kad net 110 (arba 62 proc.) iš 180 LAT išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutarčių motyvacijos dalyse tiesiogiai išaiškintos vieno ar kelių BK SD straipsnių formuluotės. Vertinant bendrai, 132 iš 224 LAT išplėstinės kolegijos nagrinėtų bylų (t. y. 59 proc.) *ratio decidendi* buvo tiesiogiai susijęs su BK SD klausimais.

Gauti duomenys ne tik parodo tendenciją, kad BK SD probleminiai klausimai proporcingai dažniau pasiekdavo LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegiją nei plenarinę sesiją (62 ir

³ Remtasi litemo.teismai.lt, lat.lt ir infolex.lt duomenimis. Neatmestina, kad gali egzistuoti kelių bylų, neperkeltų į šias paieškos sistemas, paklaida.

48 proc.), bet ir atspindi teismų praktikos formavimo nuoseklumą BK SD srityje. Prieš keičiant teismų praktiką ši turi būti ne tik suformuota, bet ir kurį laiką nusistovėti; be to, praktika gali būti keičiama (performuluojama) tik esant rimtam objektyviam pagrindui.

Lyginant gautus duomenis su analogiška 2016 m. atlikta dėl BK BD analize, reikia pasakyti, kad plenarinės sesijos nutartys proporcingai labiau susijusios su BK BD klausimais (48 ir 63 proc.), o išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nutartyse – atvirkščiai – dažniau spęsta BK SD problematika (62 ir 51 proc.). Vertinant visas nutartis, konstatuotina, kad BK SD klausimai LAT išplėstinės kolegijos nutartyse interpretuoti kur kas dažniau nei BK BD klausimai (59 ir 53 proc.). 2017 m. tiriant BK BD vientisumą nustatyta, kad „iš 38 LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutarčių 24 sprendimų motyvavimo dalyse buvo tiesiogiai išaiškintos vieno ar kelių 2000 m. BK Bendrosios dalies straipsnių formuluotės (t. y. 63 proc.). Iš 142 LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nutarčių 72 sprendimų motyvavimo dalyse tiesiogiai išaiškintos vieno ar kelių 2000 m. BK Bendrosios dalies straipsnių formuluotės (t. y. 51 proc.). Iš viso 96 iš 180 nagrinėtųjų bylų (t. y. 53 proc.) *ratio decidendi* buvo tiesiogiai susijęs su BK bendrąja dalimi“ (Švedas, Veršekys, Levon, Prapiestis, 2017, p. 86).

Šiame kontekste galima paminėti, kad, be BK SD ir BK BD klausimų, LAT išplėstinės kolegijos nutartyse pakankamai dažnai buvo analizuoti baudžiamojo proceso probleminiai klausimai, kiek rečiau – ES ir tarptautinių teismų praktika, taip pat Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ar kitų Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių taikymas. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad daugumos LAT nutarčių motyvacinėse dalyse buvo sprendžiami kompleksiniai klausimai – pavyzdžiui: BK BD ir SD (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-P-9/2009); BK SD ir baudžiamojo proceso (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-126/2013) bei kt. (Švedas, Veršekys, Levon, Prapiestis, 2017, p. 86).

Vertinant statistinius duomenis pagal nutarčių priėmimo metus, nustatyta, kad patys „rezultatyviausi“ ir gerokai išsiskiriantys visame masyve LAT išplėstinių kolegijų nutartimis – 2015 m., kuriais priimtos net 22 nutartys (20 išplėstinės kolegijos nutarčių ir 2 plenarinės sesijos nutartys). Po jų pagal kiekybinius duomenis eina 2005 m., kuriais priimta 18 nutarčių (15 išplėstinės kolegijos nutarčių ir 3 plenarinės sesijos nutartys); 2007 m. – 17 nutarčių (13 išplėstinės kolegijos nutarčių ir 4 plenarinės sesijos nutartys) ir 2013 m. – 17 nutarčių (visos priimtos išplėstinės kolegijos). Šiame kontekste pažymėtina, kad daugiausiai plenarinės sesijos nutarčių – po 5 buvo priimta 2008 m. (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-100/2008, 2K-P-85/2008, 2K-P-181/2008, 2A-P-6/2008, 2K-P-221/2008), 2009 m. (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-247/2009, 2K-P-218/2009, 2K-P-305/2009, 2K-P-9/2009, 2A-P-2/2009) ir 2012 m. (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-95/2012, 2K-P-78/2012, 2K-P-9/2012, 2K-P-178/2012, 2K-P-183/2012); 2007, 20011 ir 2016 m. – po 4, o 2003, 2013 ir 2018 m. nepriimta nė vienos plenarinės sesijos nutarties (plačiau žr. 2 lentelę).

Vertinant tik tas LAT nutartis, kuriose tiesiogiai išaiškintos BK SD nuostatos, konstatuotina, kad rezultatyviausi metai išlieka 2015 metai, kuriais priimta 15 nutarčių (13 išplėstinės kolegijos nutarčių ir 2 plenarinės sesijos nutartys). Po jų 2013 metai, kuriais priimta 13 išplėstinės kolegijos nutarčių; 2005 m. – 12 nutarčių (11 išplėstinės kolegijos nutarčių ir 1 plenarinės sesijos nutartis). Daugiausiai plenarinės sesijos nutarčių, aiškinančių BK SD nuostatas, priimta 2009 m. – 4 nutartys, tai sudaro net 19 proc. visų šio tipo nutarčių (plačiau žr. 2 lentelę). Pažymėtina, kad nė viena LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartis nebuvo priimta 2003, 2006, 2010, 2013 ir 2018 metais.

Apibendrinant statistinius duomenis pagal nutarčių priėmimo metus, konstatuotina, kad rezultatyviausi metai yra 2015 metai. Be šių metų, BK SD praktikai formuoti ir keisti yra svarbūs 2013 m., kuriais priimta daugiausia išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutarčių, ir 2009 m., per juos priimta daugiausia plenarinės sesijos nutarčių.

2 lentelė

Visos LAT BK srityje nutartys pagal metus			LAT nutartys BK SD srityje pagal metus	
Metai	Plenarinės sesijos	Išplėstinės septynių teisėjų	Plenarinės sesijos	Išplėstinės septynių teisėjų
2003	-	1	-	-
2004	1	2	1	2
2005	3	15	1	11
2006	1	10	-	6
2007	4	13	1	10
2008	5	9	1	6
2009	5	9	4	5
2010	3	9	-	4
2011	4	11	2	5
2012	5	10	3	8
2013	-	17	-	13
2014	3	9	3	3
2015	2	20	2	13
2016	4	11	2	8
2017	1	14	1	7
2018	-	13	-	6
2019	3	7	1	3
Iš viso	44	180	22	110

Nepaisant šių statistinių duomenų, konstatuotina, kad teismų praktikai BK SD srityje formuoti vieni iš reikšmingiausių metų yra ne anksčiau minėtieji, bet vieni pirmųjų po naujojo BK įsigaliojimo metai – 2005 metai. Duomenys leidžia teigti, kad būtent šiais metais LAT ėmėsi iš pagrindų formuoti teismų praktiką 2000 m. BK SD klausimais. Be to, šiais metais priimtų LAT išplėstinės kolegijos nutarčių problematika daugiausia susijusi su 2000 m. BK SD klausimais (12 (arba 66 proc.) iš 18 nutarčių, kai bendras vidurkis sudaro 59 proc.). Pažymėtina ir tai, kad 2005 m. priimtos LAT išplėstinių kolegijų nutartys pasižymi itin plačia jose aiškintų 2000 m. BK SD straipsnių nuostatų įvairove (BK 125, 154, 178, 180, 184, 187, 199, 214, 228, 229, 231, 283, 287, 302 str.). Nė vienais kitais metais LAT išplėstinių kolegijų nutartyse nebuvo pateikta tiek skirtingų BK SD straipsnių nuostatų išaiškinimų. 2005 metais LAT išplėstinių kolegijų nutartyse vienintelį kartą analizuotos šių 2000 m. BK SD straipsnių formuluotės: BK 125 straipsnis „Valstybės paslapties atskleidimas“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-544/2005), BK 214 straipsnis „Netikros elektroninės mokėjimo priemonės gaminimas, tikros elektroninės mokėjimo priemonės klastojimas ar neteisėtas disponavimas elektronine mokėjimo priemone arba jos duomenimis“ (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-513/2005, 2K-7-554/2005), BK 231 straipsnis „Trukdymas teisėjo, prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno, advokato ar antstolio veiklai“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-638/2005), BK 283 straipsnis „Riaušės“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-393/2005), BK 287 straipsnis „Grasinimas valstybės tarnautojui ar viešojo administravimo funkcijas atliekančiam asmeniui“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-495/2005), BK 302 straipsnis „Antspaudo, spaudo ar dokumento pagrobimas arba pagrobtojo panaudojimas“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-554/2005). Pažymėtina, kad 14 BK SD straipsnių, analizuotų LAT išplėstinės kolegijos 2005 m., sudaro net 23 proc. (14 iš 61) visų LAT išplėstinių kolegijų nagrinėtų BK SD straipsnių.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad 2005 m. suformuota teismų praktika BK SD klausimais turėjo reikšmingą indėlį precedentinės teisės plėtotei. Be to, pabrėžtina ir tai, kad didžioji dalis šios (prieš 15 metų suformuotos) LAT jurisprudencijos neprarado aktualumo ir šiomis dienomis. Antai, 2005 m. gruodžio 13 d. nutartyje LAT, aiškindamas principines BK 125 straipsnio nuostatas, susijusias su sudėties konstrukcija ir kaltės forma, pabrėžė, jog „BK 125 straipsnio 2 dalis nustato, kad šio straipsnio 1 dalyje numatyta veika yra nusikaltimas ir tais atvejais, kai ji padaryta dėl neatsargumo. BK 16 straipsnio 1 dalis numato dvi neatsargios kaltės rūšis: nusikalstamą pasitikėjimą ir nusikalstamą nerūpestingumą. BK 16 straipsnio 2 ir 3 dalyse formuluojami šių neatsargios kaltės rūšių apibrėžimai. Abu apibrėžimai formuluojami materialioms nusikaltimo sudėtimis. Tuo tarpu BK 125 straipsnyje numatyta nusikaltimo sudėtis yra formali. Ji nesieja baudžiamosios atsakomybės su Baudžiamojo kodekso ginamoms vertybėms padaryta konkrečia žala ar jos dydžiu. Tai itin retas atvejis 2000 m. BK, kai baudžiamoji atsakomybė už dėl neatsargumo padarytą veiką nesiejama su dėl nusikaltimo kilusiais padariniais. Tačiau BK 125 straipsnio 2 dalies nuostata įpareigoja teismą svarstyti klausimą dėl asmens baudžiamosios atsakomybės ir esant neatsargiai kaltės formai“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-544/2005).

Analizuojant statistinius duomenis, pasitelkiant rūšinių ir konkrečių nusikalstamų veikų sudėčių „skersinį pjūvį“, nustatyta, kad LAT išplėstinių kolegijų nutartyse tiesiogiai išaiškinta 61⁴ (arba 22 proc.) iš 275 BK SD straipsnio nuostatų. Statistinius duomenis vertinant BK skyrių kontekste, reikia pažymėti, kad LAT išplėstinių kolegijų nutartyse tiesiogiai analizuotos net 25 (arba 78 proc.) iš 32 BK SD skyrių nuostatų. LAT išplėstinių kolegijų nutartyse tiesiogiai nevertintos tik šių 7 BK SD skyrių, kuriuos bendrai sudaro 54 straipsniai, nuostatos: XXI skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“ (sudaro 7 straipsniai), XXVI skyrius „Nusikaltimai asmenų rinkimų teisėms ir Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo, Europos Parlamento bei savivaldybių tarybų rinkimų ar referendumų tvarkai, politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo tvarkai“ (sudaro 5 straipsniai), XXVII skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens socialinėms teisėms“ (sudaro 2 straipsniai), XXX skyrius „Nusikaltimai elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui“ (sudaro 5 straipsniai), XXXV skyrius „Nusikaltimai visuomenės saugumui“ (sudaro 13 straipsnių), XLIV skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei“ (sudaro 5 straipsniai) ir XLVI skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai“ (sudaro 17 straipsnių).

Plačiausiai iš BK SD skyrių LAT išplėstinių kolegijų nutartyse vertinti šie skyriai: XXVIII skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“ – 8 skirtingi šio skyriaus straipsniai; XXXII skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai“ – 7 straipsniai; XXXIV skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui“ – 6 straipsniai; XXXI skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ ir XXXIII skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams“ – po 5 skirtingus straipsnius. Pažymėtina, kad minėtų skyrių straipsniai sudaro daugiau nei pusę visų BK SD straipsnių, vertintų LAT išplėstinių kolegijų nutartyse. Be to, nors BK SD skyrių apimtis nėra vienoda ir varijuoja nuo vos vieno⁵ (BK XXII skyrius) iki keliolikos straipsnių, LAT išplėstinių kolegijų nutartyse vyraujantys BK SD skyriai savo apimtimi yra vieni iš didžiausių straipsnių skaičiumi. Šiuo aspektu išimtimi laikytinas tik BK XXXIII skyrius, kurį sudaro 6 straipsniai, įtvirtinantys korupcinių nusikalstamų veikų sudėčių požymius, ir vienas straipsnis, pateikiantis sąvokų išaiškinimą. Atkreiptinas

⁴ BK 99, 100, 125, 129, 132, 135, 137, 142, 144, 146, 154, 156, 164, 165, 167, 1702, 178, 180, 182, 183, 184, 187, 189, 1891, 192, 199, 1992, 202, 204, 208, 213, 214, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 231, 232, 236, 243, 245, 246, 253, 259, 260, 271, 281, 283, 284, 287, 294, 300, 302, 313 straipsniai.

⁵ Teisėkūros požiūriu atvejai, kai vieną BK SD skyrių sudaro vos vienas straipsnis, vertinti itin kritiškai.

dėmesys, kad LAT išplėstinės kolegijos nutartyse yra išsamiai pasisakyta dėl visų šiuose straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų (išskyrus BK 228¹ str. numatytą neteisėtą teisių į daiktą įregistravimą). Be to, minėtų skyrių „statistinį dominavimą“ pagrindžia ir tas faktas, kad iš likusių BK SD skyrių LAT išplėstinės kolegijos nutartyse apskritai buvo vertintos tik po 1–2 skirtingų straipsnių nuostatos (plačiau žr. 3 lentelę).

3 lentelė

LAT išplėstinėse kolegijose analizuotų BK SD straipsnių ir priimtų nutarčių skaičius pagal BK SD skyrius			
BK skyrius	Bendras BK skyriaus straipsnių skaičius	Analizuotų straipsnių skaičius	Nutarčių skaičius
15	18	2	3
16	16	1	1
17	6	2	13
18	7	2	2
19	4	2	2
20	5	1	1
21	7	0	0
22	1	1	7
23	9	2	3
24	4	2	2
25	5	1	1
26	5	0	0
27	2	0	0
28	15	8	46
29	5	1	5
30	5	0	0
31	16	5	13
32	13	8	19
33	7	5	25
34	18	6	7
35	13	0	0
36	9	1	2
37	12	2	13
38	16	1	1
39	6	1	3
40	3	2	3
41	4	1	2
42	10	1	5
43	9	2	15
44	5	0	0
45	3	1	1
46	17	0	0

Šie statistiniai duomenys rodo, kad 2000 m. BK SD yra ne tik konkrečių straipsnių, bet ir skyrių, dėl kurių formuluočių itin retai arba apskritai nėra priimta nė vienos LAT išplėstinės kolegijos nutarties. Toks LAT jurisprudencijos netolygumas rūšinių nusikalstamų veikų sudėčių kontekste leidžia kelti prielaidą, kad kriminalizacija kaip baudžiamosios teisės instrumentas kartais naudojama ne siekiant apsaugoti ginamą vertybę, o norint nuraminti visuomenę ir parodyti, kad su tam tikru reiškiniu yra kovojama (Nessi, *et al.*, 2008, p. 321).

Iš LAT išplėstinių kolegijų nutartyse tiesiogiai išaiškinto 61 straipsnio formuluočių net 30 straipsnių formuluočių interpretavimas buvo pateiktas 1 nutartyje, 9 straipsnių – 2 nutartyse, 5 straipsnių – 3 nutartyse, 4 straipsnių – 4 nutartyse, 4 straipsnių – 5 nutartyse, 2 straipsnių – 9 nutartyse, 2 straipsnių – 14 nutarčių ir 1 straipsnio – 23 nutartyse.

Vertinant LAT išplėstinių kolegijų nutartyse dažniausiai interpretuotų BK SD straipsnių nuostatas, galima išskirti keletą iš jų: 1) BK 182 straipsnis „Sukčiavimas“ – 21 išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutartis (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-152-895-2019, 2K-7-82-699/2018, 2K-7-66-648/2018, 2K-7-62-511/2018, 2K-7-136-489/2017, 2K-7-41-511/2017, 2K-7-19-942/2017, 2K-7-304-976/2016, 2K-7-29-942/2016, 2K-7-47-895/2016, 2K-7-176-303/2015, 2K-7-398/2013, 2A-7-9/2013, 2K-7-322/2013, 2K-7-255/2012, 2K-7-112/2012, 2K-7-301/2011, 2K-7-259/2011, 2K-7-527/2006, 2K-7-519/2006, 2K-7-513/2005) ir 2 plenarinės sesijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-78/2012, 2K-P-9/2009); 2) BK 228 straipsnis „Piktnaudžiavimas“ – 12 išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutarčių (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-84-489/2018, 2K-7-128-699/2017, 2K-7-2-895/2017, 2K-7-19-942/2017, 2K-7-64-139/2016, 2K-7-266-942/2015, 2K-7-88/2014, 2K-7-335/2013, 2K-7-251/2013, 2K-7-85/2013, 2K-7-2/2007, 2K-7-638/2005) ir 2 plenarinės sesijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-89/2014, 2K-P-1/2014); 3) BK 300 straipsnis „Dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu“ – 14 išplėstinių septynių teisėjų kolegijų nutarčių (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-84-489/2018, 2K-7-82-699/2018, 2K-7-62-511/2018, 2K-7-2-895/2017, 2K-7-19-942/2017, 2K-7-47-895/2016, 2K-7-234-942/2015, 2K-7-175-303/2015, 2K-7-251/2013, 2K-7-153/2012, 2K-7-35/2011, 2K-7-200/2008, 2K-7-127/2008, 2K-7-527/2006).

Prie kitų dažnai aiškintų BK SD straipsnių nuostatų paminėtini: BK 260 straipsnis „Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu“ – 7 išplėstinės kolegijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-173/2014, 2K-7-201/2013, 2K-7-107/2013, 2K-7-109/2013, 2K-7-195/2009, 2K-7-217/2007, 2K-7-249/2006) ir 2 plenarinės sesijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-47/2011, 2K-P-412/2007); BK 129 straipsnis „Nužudymas“ – 7 išplėstinės kolegijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-74-788/2019, 2K-7-193-895/2016, 2K-7-2-699/2016, 2K-7-49-788/2016; 2K-7-58-697/2015, 2K-7-126/2013, 2K-7-156/2010) ir 2 plenarinės sesijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-498-746/2015, 2K-P-247/2009); BK 154 straipsnis „Šmeižimas“ – 7 išplėstinės kolegijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-437/2008, 2K-7-408/2007, 2K-7-337/2006, 2K-7-596/2005, 2K-7-545/2005, 2K-7-645/2005, 2K-295/2005); BK 183 straipsnis „Turto pasisavinimas“ – 5 išplėstinės kolegijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-234-942/2015, 2K-7-88/2014, 2K-7-84/2012, 2K-7-330/2011, 2K-7-198/2008) ir 1 plenarinės sesijos nutartis (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-P-78/2012); BK 199 straipsnis „Kontrabanda“ – 5 išplėstinės kolegijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-97-895/2019, 2K-7-130-699/2015, 2K-7-60-788/2015, 2K-7-107/2013, 2K-7-226/2007) ir 1 plenarinės sesijos nutartis (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-P-444/2005); BK 184 straipsnis „Turto iššvaistymas“ – 4 išplėstinės kolegijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-234-942/2015, 2K-7-182-139/2015, 2K-7-262/2013, 2K-7-388/2007) ir 1 plenarinės sesijos nutartis (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-P-89/2014); BK 192 straipsnis „Literatūros,

mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas“ – 4 išplėstinės kolegijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-35/2011, 2K-7-201/2008, 2K-7-495/2007, 2K-7-3/2006) ir 1 plenarinės sesijos nutartis (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-218/2004); BK 294 straipsnis „Savavaldžiavimas“ – 3 išplėstinės kolegijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-7-111/2011, 2A-7-2/2010, 2K-447/2004) ir 2 plenarinės sesijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-183/2012, 2K-P-267/2011).

Šiame kontekste paminėtas ir BK 189¹ straipsnis „Neteisėtas praturtėjimas“⁶, dėl kurio nuostatų išaiškinimo yra priimtos net 3 plenarinės sesijos nutartys (LAT kasacinės nutartys Nr. 2K-P-93/2014, 2K-P-100-222/2015, 2K-P-169-222/2017). Be to, LAT viena iš šių nutarčių (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-P-100-222/2015) kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti BK 189¹ straipsnio 1 dalies konstitucingumą. Konstitucinis Teismas pripažino, kad BK 189¹ straipsnio 1 dalis neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai⁷ (Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas).

3. Veiksniai, darantys įtaką LAT jurisprudencijai Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies klausimais ir jos tendencijoms

LAT Senato nutarimų ir šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų kryptingumo palyginimas su LAT išplėstinių kolegijų nutarčių apimtimis ir kryptingumu leidžia išskirti keletą reikšmingų aspektų. Viena vertus, galima išskirti tokių 2000 m. BK SD numatytų rūšinių ir konkrečių nusikalstamų veikų sudėčių grupę, kurios teismų praktiką LAT formuoja tiek LAT Senato nutarimais ir (arba) LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgomis, tiek ir pakankamai gausia LAT išplėstinių kolegijų nutarčių apimtimi. Šiai grupei priskirtinos nusikalstamos veikos nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams (1 nutarimas ir 2 apžvalgos bei 46 nutartys), nusikalstamos veikos valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (1 apžvalga ir 25 nutartys), nusikalstamos veikos finansų sistemai (1 nutarimas ir 19 nutarčių), taip pat nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei (1 nutarimas ir 13 nutarčių) bei nusikalstamos veikos, susijusios su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (1 apžvalga ir 13 nutarčių). Kita vertus, galima išskirti antrą rūšinių ir konkrečių nusikalstamų veikų sudėčių grupę, kurios teismų praktiką LAT formuoja išimtinai LAT Senato nutarimais ir (arba) LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgomis, tačiau nėra priėmęs nė vienos išplėstinių kolegijų nutarties. Šiai grupei priskirtinos nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui (1 nutarimas), nusikaltimai visuomenės saugumui (1 apžvalga), nusikalstamos veikos asmens socialinėms teisėms (1 apžvalga). Į trečią rūšinių ir konkrečių nusikalstamų veikų sudėčių grupę, kurios teismų praktiką LAT formuoja LAT Senato nutarimais ir (arba) LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgomis ir negausia išplėstinių kolegijų nutarčių apimtimi, galima priskirti nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus (1 apžvalga ir 3 nutartys) ir nusikalstamas veikas transporto eismo saugumui (1 apžvalga ir 3 nutartys). Reikia pažymėti ir tai, kad LAT Senato nutarimo arba LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos priėmimas iš esmės nedaro didelės įtakos ir nesumažina LAT išplėstinių kolegijų nutarčių, priimamų jau esant nutarimui ar apžvalgai, skaičiaus.

⁶ BK 189¹ straipsnis priimtas 2010 m. gruodžio 2 d. įstatymu Nr. XI-1199, kuris įsigaliojo 2010 m. gruodžio 11 d. (*Valstybės žinios*, 2010, Nr. 145-7439).

⁷ Be to, atkreiptinas dėmesys, kad 2012 m. birželio 25 d. sprendimu Konstitucinis Teismas buvo nusprendęs atsikvilti nagrinėti pareiškėjo – Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo prašymą (Nr. 1B-15/2012) „ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ str. „Neteisėtas praturtėjimas“ (2010 m. gruodžio 2 d. įstatymo Nr. X-1199 redakcija) neprieštaruja konstituciniam teisinės valstybės principui ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 str. įtvirtintam nekalto prezumpcijos principui“.

Statistiniai duomenys rodo, kad LAT išplėstinių kolegijų nutarčių skaičiui tiesiogiai turi įtakos registruojamų nusikalstamų veikų ir teismuose išnagrinėjamų baudžiamųjų bylų skaičius. Antai, daugiausia LAT išplėstinių kolegijų nutarčių yra priimta dėl nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, o tai iš esmės atspindi bendrąją Lietuvos nusikalstamumo struktūrą, kurioje šios grupės nusikalstamos veikos užima pirmą vietą tarp visų užregistruotų nusikalstamų veikų rūšių. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos oficialiai pateikiamais statistiniais duomenimis apie nusikalstamumą ir ikiteisminius tyrimus Lietuvoje, nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams dalis 2015–2019 m. sudarė 133 493 (apie 44 proc.) nusikalstamų veikų iš 305 204 visų registruotų nusikalstamų veikų. Minėtu laikotarpiu buvo ištirtos 21 147 (apie 28 proc.) nusikalstamos veikos nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams iš visų 75 825 ištirtų nusikalstamų veikų⁸. Neabejotina, kad esant dideliame registruotų rūšinių nusikalstamų veikų ir baudžiamųjų bylų skaičiui, natūraliai kyla vis naujos arba sudėtingesnės faktinės situacijos, reikalaujančios naujo teisės normos interpretavimo arba esamos traktuotės pakeitimo. O atskleisti veiksniai, nulėmusius vieno ar kito LAT Senato nutarimo arba LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos parengimą ir priėmimą, yra kur kas sudėtingiau. Galima sutikti su požiūriu, kad kuo daugiau žemesniųjų teismų praktikos, tuo lengviau atrinkti „gerosios praktikos“ pavyzdžius ir suformuluoti rekomendacijas LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgoje. Kita vertus, LAT parengtų kai kurių apžvalgų kryptingumas rodo, kad Teismas siekia aktyviai reaguoti į itin probleminius reiškinius arba visuomenėje didelį rezonansą sukėlusius įvykius ir iš anksto rengti jų sprendimui skirtas rekomendacijas žemesniesiems teismams. Autorių nuomone, tokių apžvalgų grupei galima priskirti, pvz., LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo 24 d. Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (BK 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalgą, LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. birželio 29 d. Teismų praktikos nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų baudžiamosiose bylose (BK 99, 100 ir 102 straipsniai) apžvalgą, LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 19 d. Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalgą ir pan.

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. sausio 4 d. Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusizengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalgą ir pakankamai didelį LAT išplėstinių nutarčių skaičių iš dalies lėmė ir dažni 2000 m. BK SD XXXIII skyriaus pakeitimai ir papildymai (pvz., BK 227 str. buvo keistas ir papildytas 5 kartus, BK 230 str. – 4 kartus, BK 225 ir 226 str. – 3 kartus ir pan.), kurie reikalauja pasikeitusio teisės normos turinio interpretavimo.

Dar vienas veiksnys, turintis įtakos LAT Senato nutarimų ar LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų, taip pat LAT išplėstinių kolegijų nutarčių poreikiui, yra tai, kad tam tikros turtinio, ekonominio, finansinio ir korupcinio pobūdžio veikos nėra išskirtinai baudžiamosios atsakomybės dalykas, o gali būti priskiriamos ir kitoms, švelnesnėms teisinės atsakomybės rūšims – administracinei, mokesčių, tarnybinei, civilinei ir kt. Sprendžiant, ar padarytoji veika užtraukia baudžiamąją, ar kitą – švelnesnę teisinę atsakomybę, tenka pasitelkti vertinamuosius kriterijus, apibūdinančius kilusių padarinių mastą⁹,

⁸ Remtasi Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis: <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1>

⁹ Pavyzdžiui, *didelė žala* piktnaudžiavimo ar tarnybos pareigų neatlikimo sudėtyse. LAT ne vienoje nutartyje yra išaiškines: „Būtent didelės žalos požymis yra pagrindinis nusikaltimų valstybės tarnybai bei tarnybinių (drausminių) pažeidimų atribojimo kriterijus.“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-84-489/2018).

o neretai ir veikos pavojingumą¹⁰. Be to, LAT išplėstinių kolegijų nutartyse ryškiai dominuojančią sukčiavimo (BK 182 str.) tematiką iš esmės lemia skirtingų teisinės atsakomybių rūšių atribojimo problema. Beveik kiekvienoje sukčiavimo byloje susiduriama su itin opiu baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atribojimo klausimu, o gynyba paprastai yra grindžiama argumentu, jog byloje inkriminuotos aplinkybės yra civilinių teisių santykių dalis. Baudžiamajai atsakomybei už sukčiavimą ir civiliniams teisiniams santykiams atskirti LAT yra pateikęs ne vieną išaiškinimą, identifikuodamas tam tikrus, paprastai vertinamuosius kriterijus. Antai, LAT yra išaiškinęs, kad „esminis sukčiavimo, kaip nusikalstamos veikos, požymis, skiriantis jį nuo civilinio delikto ir darantis turto užvaldymą ar teisės į jį įgijimą neteisėtą baudžiamąja teisine prasme, yra apgaulės naudojimas prieš turto savininkus, teisėtus valdytojus ar asmenis, kurių žinioje yra turtas. <...> apgaulė įtraukiant asmenį į sandorį ir jau šio sandorio metu turint tyčią nevykdyti savo prievolės yra baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijus“ (pvz., LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-82-699/2018). Be to, LAT yra pažymėjęs, kad „atskiriant sukčiavimą nuo civilinės teisės pažeidimo, kaip papildomas taip pat taikytinas kreditoriaus teisinės padėties pasunkinimo kriterijus. <...> Baudžiamajai atsakomybei kilti reikia tokios apgaulės, kuri esmingai apsunkintų pažeistos teisės atkūrimą civilinio proceso tvarka“ (pvz., LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-152-895-2019). Sukčiavimui atskirti nuo civilinės teisės pažeidimo yra reikšmingas ir nukentėjusiojo atidaus ir rūpestingo elgesio kriterijus, susijęs su nukentėjusio asmens savybėmis ir veiksmais (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-152-895-2019). Vadovaujantis šiuo kriterijumi, naudojama apgaulė turi įveikti bent minimalų protingo nukentėjusiojo elgesio lygį (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-66-648/2018). Kaip papildomas taip pat taikytinas kreditoriaus teisinės padėties pasunkinimo kriterijus (kai dėl skolininko veiksmų kreditoriaus galimybės atkurti pažeistas teises civilinėmis teisinėmis priemonėmis tampa esmingai pasunkintos) (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-66-648/2018). Be to, LAT išaiškino, kad „vien turtinės prievolės nevykdymas ar kitokių civilinės sutarties sąlygų pažeidimas pats savaime dar nesuponuoja baudžiamosios atsakomybės dėl sukčiavimo, jei vienai sutarties šalių nepadaroma žala arba nėra kliūčių padarytą žalą atlyginti civilinės teisės priemonėmis“ (LAT kasacinė nutartis Nr. K-7-62-511/2018). LAT taip pat ne kartą yra konstatavęs, kad byloje, kuriose kyla baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atribojimo problema, nenustačius šių kriterijų, prioritetas turi būti teikiamas civilinėms teisių atkūrimo priemonėms (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-66-648/2018).

Pabaigoje taip pat būtina paminėti ir vieną galimą prielaidą, kad LAT išplėstinių kolegijų nutarčių dėl turtinio, ekonominio, finansinio ar korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų (ypač sukčiavimo nusi-kaltimo) gausą iš dalies lemia ir specifinis teisiųjų subjektų ratas. Tokie teisiamieji neretai disponuoja didelėmis (dažnai nelegaliomis) pajamomis, kurios leidžia padengti aukščiausiosios kvalifikacijos gynėjų (advokatų) teisinio atstovavimo, įskaitant ir skundus kasacinės instancijos teismui, paslaugas.

Išvados

Apibendrinant straipsnį, galima padaryti tokias esmines išvadas:

1. Per 1995–2019 metus priimti 24 LAT Senato nutarimai ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimais (nors jų teisinė reikšmė po 2006 m. pasikeitė) yra ir toliau išliks reikšmingi ir netiesiogiai, kaip gerosios praktikos pavyzdys, darys

¹⁰ Pavyzdžiui, teismų praktikoje dėl neteisėto vertimosi ūkine, komercine, finansine ar profesine veikla LAT ne kartą išaiškino: „Nors įstatyme versliškumo samprata nėra aiškiai apibrėžta, tačiau kasacinės instancijos teismo nutartyse, aiškinant versliškumo požymio turinį, nurodyta, kad jį galėtų rodyti parengiamųjų darbų neteisėtai veiklai organizuoti ir vykdyti atlikimas, šios veiklos valdymas ir kitokie veiksmai, rodantys didesnę veikos pavojingumą“ (LAT kasacinė nutartis Nr. 2K-7-102-222/2018).

įtaką žemesniųjų teismų praktikai. LAT Senato nutarimuose ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgose baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimais daugiausia dėmesio skiriama nusikalstamoms veikoms nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, nusikalstamoms veikoms valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, nusikalstamoms veikoms finansų sistemai ir nusikalstamoms veikoms, susijusioms su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis.

2. Baudžiamosios teisės specialiosios dalies taikymo praktika ryškiau formuojama LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nutartimis, jų per 2003–2019 metus priimta 110 (iš visų 132 nutarčių). LAT išplėstinių kolegijų nutartyse išaiškintas tik 61 2000 m. BK SD straipsnis (iš visų 275 BK SD straipsnių). LAT išplėstinių kolegijų nutartyse aiškinami 2000 m. BK SD straipsniai rodo tendenciją, kad dažniausiai buvo formuojama ir keičiama turtinio (46 nutartyse aiškintos 8 straipsnių nuostatos), korupcinio (25 nutartyse aiškintos 5 straipsnių nuostatos) ir finansinio (19 nutarčių aiškintos 8 straipsnių nuostatos) pobūdžio nusikalstamų veikų žemesniųjų teismų praktika.
3. Konkrečių BK SD straipsnių požiūriu kiekybiškai dažniausiai LAT išplėstinių kolegijų nutartyse aiškintos BK 182 str. „Sukčiavimo“ (23 nutartys), BK 228 str. „Piktnaudžiavimo“ ir BK 300 str. „Dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu“ (po 14 nutarčių) nuostatos.
4. LAT išplėstinių kolegijų nutarčių skaičių iš esmės nulemia keli veiksniai – tai registruojamų nusikalstamų veikų ir žemesniuose teismuose išnagrinėjamų baudžiamųjų bylų skaičius bei baudžiamosios atsakomybės už sukčiavimą, piktnaudžiavimą, dokumento suklastojimą ar disponavimą suklastotu dokumentu ir kitų turtinio, korupcinio, finansinio ir ekonominio pobūdžio nusikalstamų veikų atribojimo nuo kitų teisinės atsakomybės rūšių (pvz., civilinės, administracinės, mokesčių ir pan.) poreikis. LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimais priėmimą ir kryptingumą iš dalies lemia ir LAT siekis pateikti išankstines rekomendacijas žemesniesiems teismams dėl itin probleminių ar rezonansinių problemų sprendimo.

Literatūra

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72³, 189¹ straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 145-7439.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 17-649.

Specialioji literatūra

Fedosiuk, O. (2014). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso galiojimo dešimtmetis: pamąstymai apie nepasiteisinusius lūkesčius, esamą būklę ir tolesnę raidą. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras.

Fedosiuk, O. (2016). Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija. Iš *Baudžiamojo justicija ir verslas*. Vilnius: Registrų centras.

Nessi, G., et al. (2008). *Child Labour in a Globalized World*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.

Pikelis, A. (2011). Baudžiamųjų įstatymų teisėkūra. Teisėjo požiūris. Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: Registrų centras.

Prapiestis, J.; Girdauskas, M. (2011). Baudžiamojo kodekso taikymo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: Registrų centras.

Prapiestis, J.; Švedas, G. (2011). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso dešimtmetis: raidos pamokos ir perspektyvos. Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: Registrų centras.

- Prapiestis, J. (2014). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijos reikšmė baudžiamojoje justicijoje. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: Registrų centras.
- Švedas, G. (2006). *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- Švedas, G.; Veršekys, P.; Levon, J.; Prapiestis, D. (2017). *Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Teismų praktika

Konstitucinio Teismo nutarimai

- Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo įstatymo ir Teismų įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (2006). *Valstybės žinios*, 36-1292.
- Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Teismų įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (2006). *Valstybės žinios*, 51-1894.
- Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos nutraukimo“ (2006). *Valstybės žinios*, 88-3475.
- Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Nr. KT4-N3/2017. *TAR*, 2017-03-15, Nr. 4356.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 25 d. sprendimas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta121/content> [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 28 d.]

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimai ir apžvalgos, nutartys

- LAT Senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimas Nr. 16 (Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimas Nr. 16 su pakeitimais ir papildymais) „Dėl teismų praktikos nagrinėjant nusikalstamo susivienijimo (BK 227(1) str.) baudžiamąsias bylas“ (1998). *Teismų praktika*, 8.
- LAT Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“ (2000). Iš *Lietuvos teismų praktika. Apžvalgos, konsultacijos, nutarimai, sprendimai, nutartys. Baudžiamoji teisė ir baudžiamasis procesas. 1991.01.17–2000.06.16*. Vilnius: TIC.
- LAT Senato 1997 m. sausio 16 d. nutarimas Nr. 1 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ (2000). Iš *Lietuvos teismų praktika. Apžvalgos, konsultacijos, nutarimai, sprendimai, nutartys. Baudžiamoji teisė ir baudžiamasis procesas. 1991.01.17–2000.06.16*. Vilnius: TIC.
- LAT Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 4 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo“ (1997). *Teismų praktika*, 7.
- LAT Senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 13 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant mokesčių vengimo ir kitų nusi Kaltimų finansams baudžiamąsias bylas (BK 322, 323, 324, 325 straipsniai)“ (1998). *Teismų praktika*, 8.
- LAT Senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 15 „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 16 „Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame (BK 227(1) str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose“ pakeitimo ir papildymo“ (1998). *Teismų praktika*, 8.
- LAT Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 2 „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. sausio 16 d. nutarimo Nr. 1 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ pakeitimo ir papildymo“ (1998). *Teismų praktika*, 9.
- LAT Senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose (BK 274 ir 275 straipsniai)“ (1999). *Teismų praktika*, 11.
- LAT Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“ (1999). *Teismų praktika*, 11.
- LAT Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 19 „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimo Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose (BK 274 ir 275 straipsniai)“ papildymo“ (1999). *Teismų praktika*, 11.
- LAT Senato 1999 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. 23 „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo padmenis“ (2000). *Teismų praktika*, 12.
- LAT Senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas Nr. 25 „Dėl teismų praktikos atidedant paskirtųjų bausmių vykdymą“. *Teismų praktika*, 13.
- LAT Senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis (BK 8 str. 2 d.)“ (2001). *Teismų praktika*, 14.
- LAT Senato 2001 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 30 „Dėl teismų praktikos atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės (BK 52¹ str.)“ (2001). *Teismų praktika*, 15.

- LAT Senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų (prekursorių) gaminimo, įgijimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, pardavimo ar kitokio platinimo baudžiamąsias bylas (BK 232¹, 232², 232⁵, 232¹⁰ straipsniai)“ (2002). *Teismų praktika*, 17.
- LAT Senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 38 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo kodekso normas, reglamentuojančias baudžiamųjų įstatymų galiojimą laiko atžvilgiu“ (2003). *Teismų praktika*, 18.
- LAT Senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 42 „Dėl teismų praktikos taikant Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis ir Baudžiamojo bei Baudžiamojo proceso kodeksų normas, nustatančias asmenų išdavimą užsienio valstybei arba perdavimą Tarptautiniam baudžiamajam teismui“ (2004). *Teismų praktika*, 20.
- LAT Senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje (1997 m. sausio 16 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimo Nr. 1 su pakeitimais ir papildymais, padarytais 1998 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. 2, naujoji redakcija)“ (2004). *Teismų praktika*, 20.
- LAT Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“ (2004). *Teismų praktika*, 21.
- LAT Senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose byloje“ (2004). *Teismų praktika*, 22.
- LAT Senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose byloje“ (2005). *Teismų praktika*, 23.
- LAT Senato 2005 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 55 „Dėl teismų praktikos nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamosiose byloje (BK 214, 215, 219, 220, 221, 222, 223 straipsniai)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimo Nr. 13 naujoji redakcija) (2005). *Teismų praktika*, 23.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. sausio 4 d. Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusizengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose byloje (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga (2007). *Teismų praktika*, 26.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 22 d. Teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose byloje apibendrinimo apžvalga (2007). *Teismų praktika*, 26.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai) apžvalga (2007). *Teismų praktika*, 27.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario 15 d. Teismų praktikos taikant bausmių vykdymo atidėjimą (BK 75 ir 92 straipsniai) apžvalga (2008). *Teismų praktika*, 28.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos skiriant bausmes už nužudymus (BK 129 straipsnis) apžvalga (2008). *Teismų praktika*, 28.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo 24 d. Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (BK 281 straipsnis) baudžiamosiose byloje apžvalga (2009). *Teismų praktika*, 30.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. vasario 18 d. Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga (2010). *Teismų praktika*, 32.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. Teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (BK 199 straipsnis) tyrimas (2011). *Teismų praktika*, 34.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 10 d. Teismų praktikos skiriant bausmes už nusikalstamas veikas valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (BK 225, 226, 227 ir 228 straipsniai) tyrimas (2011). *Teismų praktika*, 34.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose byloje (BK 182 straipsnis) apžvalga (2012). *Teismų praktika*, 36.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. birželio 29 d. Teismų praktikos nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų baudžiamosiose byloje (BK 99, 100 ir 102 straipsniai) apžvalga (2012). *Teismų praktika*, 37.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 9 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga (2014). *Teismų praktika*, 40.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose byloje apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai) (2015). *Teismų praktika*, 42.

- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. rugpjūčio 23 d. Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga Nr. AB-44-1 (2016). *Teismų praktika*, 44.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 19 d. Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga (2017). *Teismų praktika*, 47.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 22 d. Teismų praktikos darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimo (BK 176 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga (2018). *Teismų praktika*, 48.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. lapkričio 8 d. Teismų praktikos dėl juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taikymo apžvalga (2018). *Teismų praktika*, 49.
- LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. spalio 24 d. Teismų praktikos taikant atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (BK 40 straipsnis) apžvalga (2019). *Teismų praktika*, 51.
- LAT 2019 m. lapkričio 12 d. nutartis Nr. 2K-7-152-895/2019.
- LAT 2019 m. birželio 11 d. nutartis Nr. 2K-7-97-895/2019.
- LAT 2019 m. kovo 1 d. nutartis Nr. 2K-P-58-697/2019.
- LAT 2019 m. sausio 8 d. nutartis Nr. 2K-7-74-788/2019.
- LAT 2018 m. birželio 12 d. nutartis Nr. 2K-7-102-222/2018.
- LAT 2018 m. gegužės 31 d. nutartis Nr. 2K-7-84-489/2018.
- LAT 2018 m. balandžio 26 d. nutartis Nr. 2K-7-82-699/2018.
- LAT 2018 m. balandžio 5 d. nutartis Nr. 2K-7-66-648/2018.
- LAT 2018 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. 2K-7-62-511/2018.
- LAT 2018 m. kovo 26 d. nutartis Nr. 2K-7-1-693/2018.
- LAT 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis Nr. 2K-7-136-489/2017.
- LAT 2017 m. spalio 31 d. nutartis Nr. 2K-7-128-699/2017.
- LAT 2017 m. gegužės 16 d. nutartis Nr. 2K-P-169-222/2017.
- LAT 2017 m. gegužės 16 d. nutartis Nr. 2K-7-2-895/2017.
- LAT 2017 m. vasario 28 d. nutartis Nr. 2K-7-1-693/2017.
- LAT 2017 m. vasario 7 d. nutartis Nr. 2K-7-41-511/2017.
- LAT 2017 m. sausio 12 d. nutartis Nr. 2K-7-19-942/2017.
- LAT 2017 m. sausio 12 d. nutartis Nr. 2K-7-28-303/2017.
- LAT 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis Nr. 2K-7-304-976/2016.
- LAT 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis Nr. 2K-7-193-895/2016.
- LAT 2016 m. spalio 27 d. nutartis Nr. 2A-P-8-788/2016.
- LAT 2016 m. birželio 16 d. nutartis Nr. 2K-7-2-699/2016.
- LAT 2016 m. balandžio 19 d. nutartis Nr. 2K-7-49-788/2016.
- LAT 2016 m. balandžio 12 d. nutartis Nr. 2K-P-18-648/2016.
- LAT 2016 m. kovo 3 d. nutartis Nr. 2K-7-29-942/2016.
- LAT 2016 m. sausio 29 d. nutartis Nr. 2K-7-67-511/2016.
- LAT 2016 m. sausio 15 d. nutartis Nr. 2K-7-47-895/2016.
- LAT 2016 m. sausio 15 d. nutartis Nr. 2K-7-64-139/2016.
- LAT 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis Nr. 2K-P-498-746/2015.
- LAT 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis Nr. 2K-7-414-303/2015.
- LAT 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis Nr. 2K-7-266-942/2015.
- LAT 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis Nr. 2K-P-100-222/2015.
- LAT 2015 m. lapkričio 5 d. nutartis Nr. 2K-7-358-303/2015.
- LAT 2015 m. spalio 15 d. nutartis Nr. 2K-7-234-942/2015.
- LAT 2015 m. spalio 1 d. nutartis Nr. 2K-7-205-222/2015.
- LAT 2015 m. gegužės 5 d. nutartis 2K-7-62-489/2015.
- LAT 2015 m. balandžio 28 d. nutartis Nr. 2K-7-130-699/2015.
- LAT 2015 m. balandžio 14 d. nutartis Nr. 2K-7-176-303/2015.
- LAT 2015 m. kovo 17 d. nutartis Nr. 2K-7-182-139/2015.
- LAT 2015 m. kovo 10 d. nutartis 2K-7-181-895/2015.

LAT 2015 m. vasario 24 d. nutartis Nr. 2K-7-60-788/2015.
LAT 2015 m. vasario 17 d. nutartis Nr. 2K-7-175-303/2015.
LAT 2015 m. vasario 10 d. nutartis Nr. 2K-7-58-697/2015.
LAT 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis Nr. 2K-7-404/2014.
LAT 2014 m. liepos 3 d. nutartis Nr. 2K-7-173/2014.
LAT 2014 m. balandžio 11 d. nutartis Nr. 2K-P-93/2014.
LAT 2014 m. kovo 13 d. nutartis Nr. 2K-P-89/2014.
LAT 2014 m. kovo 4 d. nutartis 2K-7-88/2014.
LAT 2014 m. sausio 30 d. nutartis Nr. 2K-P-1/2014.
LAT 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis Nr. 2K-7-398/2013.
LAT 2013 m. gruodžio 5 d. nutartis Nr. 2A-7-9/2013.
LAT 2013 m. lapkričio 12 d. nutartis Nr. 2K-7-322/2013.
LAT 2013 m. lapkričio 5 d. nutartis Nr. 2K-7-335/2013.
LAT 2013 m. spalio 22 d. nutartis Nr. 2K-7-262/2013.
LAT 2013 m. spalio 10 d. nutartis Nr. 2K-7-251/2013.
LAT 2013 m. birželio 26 d. nutartis Nr. 2K-7-201/2013.
LAT 2013 m. balandžio 11 d. nutartis Nr. 2K-7-107/2013.
LAT 2013 m. kovo 26 d. nutartis Nr. 2K-7-85/2013.
LAT 2013 m. kovo 19 d. nutartis Nr. 2K-7-126/2013.
LAT 2013 m. vasario 19 d. nutartis Nr. 2K-7-119/2013.
LAT 2013 m. vasario 12 d. nutartis Nr. 2K-7-58/2013.
LAT 2013 m. sausio 22 d. nutartis Nr. 2K-7-102/2013.
LAT 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis Nr. 2K-P-183/2012.
LAT 2012 m. lapkričio 2 d. nutartis Nr. 2K-7-255/2012.
LAT 2012 m. spalio 30 d. nutartis Nr. 2K-P-178/2012.
LAT 2012 m. gegužės 25 d. nutartis Nr. 2K-7-112/2012.
LAT 2012 m. gegužės 8 d. nutartis Nr. 2K-P-78/2012.
LAT 2012 m. gegužės 8 d. nutartis Nr. 2K-7-153/2012.
LAT 2012 m. balandžio 24 d. nutartis Nr. 2K-7-48/2012.
LAT 2012 m. balandžio 17 d. nutartis Nr. 2K-7-96/2012.
LAT 2012 m. balandžio 17 d. nutartis Nr. 2K-7-84/2012.
LAT 2012 m. kovo 13 d. nutartis Nr. 2K-7-76/2012.
LAT 2012 m. vasario 28 d. nutartis Nr. 2K-7-59/2012.
LAT 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis Nr. 2K-7-330/2011.
LAT 2011 m. spalio 20 d. nutartis Nr. 2K-P-267/2011.
LAT 2011 m. rugsėjo 27 d. nutartis Nr. 2K-7-301/2011.
LAT 2011 m. rugsėjo 27 d. nutartis Nr. 2K-7-259/2011.
LAT 2011 m. birželio 23 d. nutartis Nr. 2K-P-47/2011.
LAT 2011 m. balandžio 19 d. nutartis Nr. 2K-7-111/2011.
LAT 2011 m. balandžio 12 d. nutartis Nr. 2K-7-35/2011.
LAT 2010 m. lapkričio 18 d. nutartis Nr. 2K-7-336/2010
LAT 2010 m. liepos 2 d. nutartis Nr. 2K-7-156/2010.
LAT 2010 m. gegužės 11 d. nutartis Nr. 2K-7-120/2010.
LAT 2010 m. balandžio 20 d. nutartis Nr. 2A-7-2/2010.
LAT 2009 m. spalio 20 d. nutartis Nr. 2K-P-247/2009.
LAT 2009 m. spalio 20 d. nutartis Nr. 2K-P-218/2009.
LAT 2009 m. spalio 20 d. nutartis Nr. 2K-7-226/2009.
LAT 2009 m. spalio 13 d. nutartis Nr. 2K-P-305/2009.
LAT 2009 m. spalio 6 d. nutartis Nr. 2K-7-195/2009.
LAT 2009 m. vasario 24 d. nutartis Nr. 2K-7-68/2009.

LAT 2009 m. vasario 10 d. nutartis Nr. 2K-7-48/2009.
LAT 2009 m. vasario 3 d. nutartis Nr. 2K-7-11/2009.
LAT 2009 m. sausio 6 d. nutartis Nr. 2K-P-9/2009.
LAT 2008 m. gruodžio 30 d. nutartis Nr. 2K-7-437/2008.
LAT 2008 m. spalio 28 d. nutartis Nr. 2K-P-181/2008.
LAT 2008 m. spalio 27 d. nutartis Nr. 2K-7-200/2008.
LAT 2008 m. birželio 20 d. nutartis Nr. 2K-7-201/2008.
LAT 2008 m. birželio 17 d. nutartis Nr. 2K-7-198/2008.
LAT 2008 m. gegužės 20 d. nutartis Nr. 2K-7-228/2008.
LAT 2008 m. sausio 15 d. nutartis Nr. 2K-7-127/2008.
LAT 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis Nr. 2K-7-495/2007.
LAT 2007 m. spalio 18 d. nutartis Nr. 2K-P-412/2007.
LAT 2007 m. spalio 11 d. nutartis Nr. 2K-7-388/2007.
LAT 2007 m. spalio 9 d. nutartis Nr. 2K-7-233/2007.
LAT 2007 m. birželio 29 d. nutartis Nr. 2K-7-408/2007.
LAT 2007 m. gegužės 29 d. nutartis Nr. 2K-7-232/2007.
LAT 2007 m. gegužės 3 d. nutartis Nr. 2K-7-217/2007.
LAT 2007 m. balandžio 17 d. nutartis Nr. 2K-7-45/2007.
LAT 2007 m. balandžio 11 d. nutartis Nr. 2K-7-127/2007.
LAT 2007 m. vasario 13 d. nutartis Nr. 2K-7-226/2007.
LAT 2007 m. vasario 6 d. nutartis Nr. 2K-7-2/2007.
LAT 2006 m. gruodžio 5 d. nutartis Nr. 2K-7-527/2006.
LAT 2006 m. spalio 31 d. nutartis Nr. 2K-7-519/2006.
LAT 2006 m. spalio 31 d. nutartis Nr. 2K-7-385/2006.
LAT 2006 m. birželio 20 d. nutartis Nr. 2K-7-337/2006.
LAT 2006 m. gegužės 23 d. nutartis Nr. 2K-7-249/2006.
LAT 2006 m. vasario 14 d. nutartis Nr. 2K-7-3/2006.
LAT 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis Nr. 2K-7-596/2005.
LAT 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis Nr. 2K-7-544/2005.
LAT 2005 m. gruodžio 6 d. nutartis Nr. 2K-7-545/2005.
LAT 2005 m. lapkričio 29 d. nutartis Nr. 2K-7-638/2005.
LAT 2005 m. lapkričio 28 d. nutartis Nr. 2K-P-444/2005.
LAT 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis Nr. 2K-7-645/2005.
LAT 2005 m. lapkričio 15 d. nutartis Nr. 2K-7-513/2005.
LAT 2005 m. spalio 18 d. nutartis Nr. 2K-7-554/2005.
LAT 2005 m. spalio 18 d. nutartis Nr. 2K-7-495/2005.
LAT 2005 m. spalio 4 d. nutartis Nr. 2K-7-393/2005.
LAT 2005 m. birželio 28 d. nutartis Nr. 2K-295/2005.
LAT 2005 m. gegužės 3 d. nutartis Nr. 2K-183/2005.
LAT 2004 m. gruodžio 14 d. nutartis Nr. 2K-512/2004.
LAT 2004 m. lapkričio 16 d. nutartis Nr. 2K-447/2004.
LAT 2004 m. balandžio 20 d. nutartis Nr. 2K-218/2004.

Kiti šaltiniai

Nusikalstamumo ir ikiteisminių tyrimų statistika [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/varkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1> [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 28 d.].

Trends of Formation of the Jurisprudence on Issues of the Special Part of the Criminal Code Enforced by the Practice of the Supreme Court of Lithuania

Gintaras Švedas

(Vilnius University)

Paulius Veršekys

(Vilnius University)

S u m m a r y

This article analyzes the decisions of the Senate of the Supreme Court of Lithuania, the reviews of the Criminal Cases Division of this Court, as well as the rulings of the plenary sessions and the expanded panels of seven judges which contain recommendations or new interpretations for provisions of articles of the Special Part of the Criminal Code or those adjusting the existing case law. It analyzes and evaluates quantitative and qualitative indicators in the interpretation of the types and specific cases of criminal acts, reveals the main tendencies of formation and change in recommendations and case law on the Special Part of the Criminal Code, as well as factors influencing these tendencies. The article states that the decisions of the Senate of the Supreme Court of Lithuania and the reviews of the Criminal Cases Division of this Court on the issues of the special part of criminal law are and will continue to be significant and will indirectly, as examples of good practice, influence the practice of lower courts. Decisions of the Senate of the Supreme Court of Lithuania, reviews of the Criminal Cases Division of this Court, and the jurisprudence of this Court focus on crimes against property, property rights and property interests, crimes against the public service and public interests, crimes against the financial system, and crimes related to illegal disposition of narcotic and psychotropic substances. The article concludes that the number of rulings of the extended chambers of the Court is mainly determined by the number of registered criminal acts and criminal cases heard in lower courts and the need to separate criminal liability from other types of legal liability (e.g., civil, administrative, tax, etc.). Meanwhile, the adoption and direction of the decisions of the Senate of the Supreme Court of Lithuania and the reviews of the Criminal Cases Division of this Court on the issues of the special part of criminal law are also influenced by the Court's desire to provide preliminary recommendations to lower courts for solving extremely problematic issues.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vykdomo praktikos Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies klausimais formavimo tendencijos

Gintaras Švedas

(Vilniaus universitetas)

Paulius Veršekys

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Straipsnyje įvairiais kiekybiniais ir kokybiniais aspektais analizuojami LAT Senato nutarimai ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos, taip pat šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos ir išplėstinių septynių teisėjų kolegijos nutartys, įvertinama jų istorinė raida, analizuojami ir vertinami rūšinių ir konkrečių nusikalstamų veikų sudėčių aiškinimo kiekybiniai ir kokybiniai rodikliai, atskleidžiamos LAT Senato ir šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus rekomendacijų ir jurisprudencijos BK SD klausimais formavimo ir keitimo tendencijos, taip pat šioms tendencijoms turintys įtakos veiksniai. Straipsnyje konstatuojama, kad LAT Senato nutarimai ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgos baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimais yra ir toliau išliks reikšmingi ir netiesiogiai, kaip gerosios praktikos pavyzdys, darys įtaką žemesniųjų teismų praktikai. LAT Senato nutarimuose, LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgose ir LAT jurisprudencijoje daugiausia dėmesio skiriama nusikalstamoms veikoms nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, nusikalstamoms veikoms valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, nusikalstamoms veikoms finansų sistemai ir nusikalstamoms veikoms, susijusioms su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis. Straipsnyje daroma išvada, kad LAT išplėstinių kolegijų nutarčių skaičių iš esmės nulemia registruojamų nusikalstamų veikų ir žemesniuose teismuose išnagrinėjamų baudžiamųjų bylų skaičius bei baudžiamosios atsakomybės atribojimo nuo kitų teisinės atsakomybės rūšių (pvz., civilinės, administracinės, mokesčių ir pan.) poreikis. LAT Senato nutarimų ir LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimais priėmimą ir kryptingumą iš dalies lemia ir LAT siekis pateikti išankstines rekomendacijas žemesniesiems teismams dėl itin probleminių ar rezonansinių problemų sprendimo.

Prof. habil. dr. Gintaras Švedas dėsto ir vykdo mokslinius tyrimus Vilniaus universiteto Teisės fakultete. Pagrindinės jo mokslinių interesų sritys – baudžiamoji teisė, tarptautinė ir Europos Sąjungos baudžiamoji teisė, bausmių skyrimas, baudžiamoji politika, tarptautinis teisinis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose.

Prof. Habil. Dr. Gintaras Švedas teaches and conducts research at Vilnius University, Faculty of Law. His main scholarly interests focus on the criminal law, international and European Union criminal law, sentencing, criminal policy, and international legal cooperation in criminal matters.

Dr. Paulius Veršekys dėsto ir vykdo mokslinius tyrimus Vilniaus universiteto Teisės fakultete, taip pat yra Vilniaus apygardos teismo teisėjas. Pagrindinės jo mokslinių interesų sritys – baudžiamoji teisė, nusikalstamų veikų kvalifikavimas.

Dr. Paulius Veršekys teaches and conducts research at Vilnius University, Faculty of Law. He is also a judge of the Vilnius Regional Court. His main scholarly interests focus on criminal law and crime qualification.